

عرض کنم چون حالش ندارم معذرت می‌خواهم که عضویت کمیسیونها را قبول کنم

محمد هاشم میرزا - کمیسیون بودجه را بنده خیلی لازم میدانم و عرض میکنم خیلی اهمیت دارد اما کمیسیون مبتکرات و محاسبات و عرایض چندان اهمیتی نداشته و بعدها لازم میشود

سلطان العلماء - بنده در جلسه سابق راجع به شعبه‌ها عرض کردم که نهمه ماه گذشته و نوچهار-دهم میزان رسیده است و هنوز تجدید شعبات مدتش نرسیده است و تصویب هم شد

رئیس - بلی تا دوم میزان شعباتیکه فعلا موجود هستند باقی خواهند بود در دوم میزان تجدید میشود

آقای سردار معظم - (اجازه نطق)

رئیس - بفرمائید

سردار معظم - نظر باینکه تقریباً دو یا سه روز بعد از تعطیل مجرم باید شعب تجدید شود در ظرف سه روز هم یقین دارم نه طرح قانونی و نه لایحه پیشنهاد خواهد شد از این نقطه نظر بود که بنده عرض کردم که شعب پس از تجدید کمیسیونها را از روی تجانس اعضای خود انتخاب کنند و اما اینکه آقای محمد هاشم میرزا فرمودند کمیسیون بودجه باید فوراً تشکیل بشود هیچ عیب ندارد اما کمیسیون بودجه حالا هیچ کار ندارد زیرا کمیسیون بودجه بالذات به وجود خودش اثر و فایده ندارد کمیسیون بودجه برای رسیدگی به بودجه است پس ابتدا باید از طرف دولت بودجه تهیه شده و به مجلس تقدیم شود و بعد به کمیسیون بودجه می‌رود ولی حالا که هنوز بودجه تهیه نشده و اطلاعات خارجی داریم که هنوز هیئت دولت هم بودجه را تهیه نکرده است و متأسفانه معلوم نیست به چه وقت معول می‌شود و مجلس شورای ملی یکی از وظایف اولیه اش این خواهد بود که بعد از تعطیل مجرم بدولت هرروزه یاد آوری کند که بودجه را بفرستند بنا بر این من مقتضی نمی‌دانم در تعیین کمیسیون امشب عجله شود و تصور می‌کنم بهتر این باشد که شعب تجدید بشود و تجدید شعب هم مقارن خواهد شد با بعد از تعطیل مجرم آنوقت پس از تجدید شعب از روی مطالعه کمیسیونها انتخاب می‌شود من هیچ نمی‌دانم اگر باین ترتیب عمل بکنند بکدام قسمت از وظایف مجلس اعلمه وارد می‌آید

رئیس - پس رأی می‌گیریم به پیشنهاد آقای سردار معظم که کمیسیونهایی که از شعب باید انتخاب شود بماند برای دوم میزان آقایانی که با این ترتیب موافقت قیام کنند

(جمع کثیری قیام کردند)

رئیس - تصویب شد. پس فقط کمیسیونی که امشب معین خواهید فرمود کمیسیون - ارجه است و شش نفر خواهد بود

جلسه آینده شنبه چهاردهم مجرم و دستور آن رسیدگی به اعتبار نامه های آقایان سدیدالملک، شیخ‌المرافقینزاده و نجات و تعیین بقیه کمیسیونها خواهد بود و این که عرض کردم برای عضویت تحقیق انتخابات آذربایجان و در دفعه ثانی ۳ نفر اکثریت پیدا کرده اند اشتباها عرض کردم فقط آقای سلیمان میرزا و آقای رکن‌الملک اکثریت حاصل نموده اند و با آقای مشیرالدوله ۳ نفر می

شوند و ۳ نفر دیگر باید انتخاب شوند (مجلس یکساعت و نیم از شب گذشته ختم شد)

جلسه ۲۵

صورت مشروح مجلس یوم پنجشنبه ۱۳
میزان ۱۴۴۰ مطابق چهارم صفر

مجلس یکساعت قبل از غروب در تحت ریاست آقای مؤتمن‌الملک تشکیل گردید .

(صورت مجلس لیله چهارشنبه چهارم شهر محرم الحرام مطابق یازدهم سنبله را آقای امیرناصر قرائت نمودند) .

رئیس - آقای میرزاهاشم آشتیانی نسبت بصورت مجلس اعتراضی دارید؟

آقای میرزاهاشم - بنده در این خصوص که اسم بنده را در جزو غائبین ثبت کرده اند عرضی داشتم چون امروز بنده مریض بودم و بواسطه تب نتوانستم شرفیاب شوم قبلاً توسط تلفن از آقای رئیس استعجازه نمودم .

رئیس - اصلاح میشود . غیر از این اعتراضی نیست (اظهاری نشد) صورت مجلس تصویب گردید کمیسیون خارجه که سابقاً بنا بود انتخاب شود انتخاب شده است و گمان نمیکنم اعلام اسامی اعضاء مقتضی باشد چون تجدید انتخاب هیئت رئیسه پس فردا خواهد بود و مقارن تجدید هیئت رئیسه کمیسیونها هم باید تعیین بشود و کمیسیون خارجه هم مجدداً باید انتخاب شود اینست که از اعلام اعضای کمیسیون خارجه که انتخاب شده اند صرف نظر میکنیم - آقای سردار معظم (اجازه) .

سردار معظم - عرض بنده مربوط بکمیسیون خارجه نیست بنده میخواهم در مجلس شورای در زمینه وقایع اخیر که يك قسمت آن متوجه بيك عضو مجلس شورای میشود چند کلمه عرض کنم اجازه میفرمائید یا خیر؟

رئیس - آن شخص کیست .

سردار معظم - مشارالملك است .

رئیس - راجع به آقای مشارالملك يك سؤالی از طرف فتح‌الدوله به هیئت رئیسه داده شده و تقاضای هم از طرف آقای حاج شیخ اسدالله رسیده که در این موضوع مذاکره کنند آنچه راجع به سؤال است معلوم است طرف خطاب هیئت وزواء هستند و هیئت وزراء هم روز یکشنبه بمجلس خواهند آمد وقتی که آمدند البته جواب سؤال را خواهند داد راجع بمذاکره جناب عالی و آقای حاج شیخ اسدالله هم اگر مقتضی میدانند بماند برای روز یکشنبه .

سردار معظم - عرایض من متوجه بدولت نیست که بروزیکشنبه بماند بلکه وظایفی است که مجلس نسبت باعضای خودش عهده دار است بنا بر این يك اصل از قانون اساسی که راجع بمصونیت نمایندگان است ما را محصور میکند که در اولین موقع فرصت و اولین جلسه افتتاح مجلس اظهار عقیده بکنیم (گفتند صحیح است) حالا اگر اجازه میفرمائید عرایض خود را بنمایم .

رئیس - دستور مجلس باخود مجلس است باینده نیست اگر مجلس صلاح میدانند مذاکره شود .

سردار معظم - تعیین صلاحیت یا عدم صلاحیت با حضرتعالی است .

رئیس - خیر . صلاحیت این امر راجع به بنده

نیست اگر مجلس مخالفتی ندارد بفرمائید مخالفتی نیست؟ (گفته شد خیر) - بفرمائید .

سردار معظم - در موقعی که مجلس شورای ملی مثل سایر اهالی این مملکت مشغول عزاداری و تعطیل بود ما شنیدیم که توطئه کشف شده است و در آن توطئه اگر آنچه که گفته میشود راست باشد دو عضو مهم شرکت داشته اند که یکی ظهیرالاسلام است و دیگری مشارالملك - قسمت راجع بظهیرالاسلام از وظایف من خارج است و در آن باب حرف نمی‌زنم اما قسمتی که مرا باینجا سوق داده است قسمت راجع به مشارالملك است البته بنده ابتدا ناگزیرم اظهار تأسف بکنم از فساد محیطی که چرا باید اینها يك همچو توطئه‌ها شرکت بکنند که مقام و لباس آنها باید آنها را به ترویج نظم و امنیت وادار بکنند و خیلی هم مسرور هستم از اینکه این توطئه کشف شده البته این قبیل مطالب هرچه زیاد تر تعقیب و کشف شود و مقصرین واقعی مجازات شوند جامعه و امنیت عمومی بیشتر محفوظ میماند بهمین ملاحظه تصور میکنم مجلس شورای ملی هم بامن هم صدا باشد که باید حقوق افراد و اشخاص در مقابل امنیت هیئت اجتماعیه فدا شود تصور میکنم از همین نقطه نظر است که عملیاتی که پس از کشف این مسئله بعمل آمده است هنوز مجلس شورای ملی بطور سکوت تلقی میکنند و منتظر است که بطور خوبی حقیقت کشف شود و پس از اطلاع از حقایق امر اظهار عقیده بکنند و اگر این حس نمی‌بود و این علاقمندی نمی‌بود شاید سایر آقایان نمایندگان هم مثل بنده که منحصر آبرای حفظ حقوق مشارالملك در اینجا آمده‌ایم و عرایض خود را عرض میکنم نسبت بسایر افراد اظهاراتی میکردند فقط علاقمندی بسلامت و امنیت عمومی است که فعلا نمایندگان را دعوت بسکوت کرده است

مسرت دیگری هم که من از کشف این توطئه

دارم بواسطه محفوظ ماندن دو عضو مهم دولت است که تمام ما علاقه بمصون بودن این دو نفر داریم برای اینکه ما طرفدار اشخاص نیستیم بلکه طرفدار اعمال اشخاص هستیم و این دو عضو مهم دولت در مدت زمامداری خودشان خدماتی بدولت کرده اند که کلیه علاقه‌مندان بمملکت را وادار بقدرانی از ایشان مینماید لهذا من از محفوظ ماندن آنها بی نهایت مسرور هستم و خدمات آنها هم محتاج بعرایض بنده نیست و اگر بخواهم عرض کنم يك مطلب کافی است و آن مرتفع کردن آثار قرار داد است که زمامداران حالیه موفق بر رفع آن شده اند با تمام این تفصیلات اصل دوازدهم قانون اساسی مرا وادار به یارۀ اظهارات میکنند و این اظهارات من هم هیچ از نقطه نظر طرفداری و حمایت از مشارالملك نیست من با شخص ایشان کار ندارم ایشان دو سمت داشتند يك سمتش مربوط به بنده نیست بلکه نظر من فقط متوجه بمشارالملك نماینده ملت ایران و عضو مجلس شورای ملی است اگر چه هنوز از مجلس تکلیف نمایندگان آقای مشارالملك معین نشده است ولی مادام که این اسم روی مشارالملك است قانون اساسی مال حمایت خودش را روی سر مشارالملك و امثال او اهم از اینکه در کار باشد یا نباشد گسترده است و در همین ضمن باید توضیح بدهم که مقصود من حمله بدولت هم نیست سوء تفاهم نشود منقاد اعمال دولت نیستم و

نمی‌خواهم فعلاً در اینجا اظهاری در این زمینه کرده باشم فقط من میگویم اصل دوازدهم قانون اساسی باید محفوظ بماند قانون اساسی میگوید که بهیچ حق و بهیچ عنوانی نمیتوان متعرض اعضای مجلس شورای ملی شد مگر با موارد خاصی آنهم با اطلاع و تصویب خود مجلس شورای ملی بنا بر این مقتضی بود که اگر مشارالملك شرکت در این توطئه داشت ابتداء مراجعه بمجلس شورای ملی میشد و با تصویب مجلس هر نوع مجازاتی که مقتضی بود در باره او اجرا میشد در صورتیکه فعلاً می‌شنویم مشارالملك را تبعید کرده‌اند و رفته است اگر این مطلب حقیقت داشته باشد من از مجلس شورای ملی و همچنین از رئیس محترم مجلس استعفا خواهم کرد که مداخله فرمایند در هر جائی که مشارالملك هست متوقف باشد و بماند تا آنکه هر تصمیمی نسبت بایشان گرفته میشود با اطلاع مجلس شورای ملی باشد و خارج از اطلاع و تصویب مجلس نباشد بازهم تکرار میکنم قصدم این نیست که اگر مشارالملك در این توطئه شرکت داشت از مجازات معاف باشد نه بلکه معتقد هستم که حقیقت همیشه باید مکشوف بشود که هر کس مقصر است بدون ملاحظه مقام و مرتبه باید مؤاخذه و بازخواست شود ولی مشارالملك و کیل مجازاتش هم باید در تحت نظر مجلس شورای ملی باشد همچنین استنطاقش هم در تحت نظر مجلس باشد این قضیه را که عرض کردم برای شخص مشارالملك نیست بلکه راجع باصل دوازدهم قانون اساسی است و استعفا میکنم مجلس شورای ملی بنام حفظ قانون اساسی دقتی که لازم است در این زمینه بنماید (گفته شد صحیح است)

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - بنده وارد در اصل این قضایای اخیر نمیشوم هم‌چنان که آقای سردار فرمودند مجلس شورای ملی منتظر است پس از کشف يك سلسله حقایق راجع بوقایع اخیره آنوقت نظریات خودش را اظهار کند ولی نسبت به آقای مشارالملك چون یک نفر نماینده ملت است و تازمانی که اعتبارنامه ایشان را مجلس رد نکرده است سمت نمایندگی دارد مطابق اصل دوازدهم قانون اساسی کسی نمیتواند بدون تصویب و موافقت مجلس شورای ملی نسبت بیک نماینده بی احترامی کند چنانکه همه آقایان میدانند به آقای مشارالملك نسبتهایی داده میشود ولی حقیقت معلوم نیست که این نسبتها صدق است یا کذب و در صورت صدق تاچه درجه میتوان این نسبتها را مدلل کرد همه میدانند نسبت با آقای مشارالملك هیچ رسیدگی بعمل نیامده است و آقای سردار فرمودند که مجلس باید اقدامی بکند که در هر نقطه آقای مشارالملك هستند متوقف باشند بنده این عقیده را ندارم بلکه عرض میکنم مجلس باید اقدامی بکند که مشارالملك را بطهران هودت دهند که با حضور خود مشارالملك و در تحت نظریات مجلس شورای ملی رسیدگی بعمل بیاید (گفته شد صحیح است) اگر هر آینه نسبت سوئی که باو میدهند خدای نکرده واقعیت پیدا کرد و معلوم شد آنوقت باز در تحت نظریات مجلس باید مجازات شود. فرق نمیکند اگر یک نفر نماینده خدای نکرده مرتکب جنحه و

جنایتی گردد باید مجازات شود قانون اساسی نماینده را از مجازات مصون نمیکند میگوید باید در تحت نظریات مجلس مجازات شود آقای مشارالملك هم راجع باین نسبتهایی که بایشان میدهند باید در تحت نظر مجلس شورای ملی محاکمه شود اگر خدای نکرده نسبتها صدق باشد باید مطابق قانون مجازات شود و اگر صدق نباشد آنوقت نسبت بیک نفر نماینده که توهین وارد شده خود دولت باید جبران کند و همینطور بواسطه این بی احترامی‌ها که بایشان شده از طرف مجلس باید مساعدت شود و حفظ حیثیات ایشان بشود.

رئیس - البته تصدیق خواهید فرمود که حفظ و مصونیت یک نفر و کیل و رعایت اصل دوازدهم قانون اساسی اختصاص بریاست مجلس ندارد این يك چیزی است که راجع بفرود و کلا است که باید سعی و اهتمام داشته باشند که اصل دوازدهم قانون اساسی که راجع بخود آقایان و مصونیت آنها است محفوظ بماند. معذالك بنده در این چند روزه در غیاب مجلس بقدری که مقتضی بود اقدام کردم بعد از آنکه شنیده شد که توطئه کشف شده و اسم مشارالملك هم برده میشد بنده احتیاطاً به آقای رئیس الوزراء پیغام نمودم که اگر تعرض نسبت به آقایان و کلا شود باید بتصویب مجلس باشد بعد از این پیغام يك رقعہ از طرف آقای رئیس الوزراء خطاب بمجلس رسید که مشارالملك مظنون است و موافق اصل دوازدهم قانون اساسی بمجلس مراجعه میشود که سلب مصونیت از او بشود و او را تعقیب نمایند چون بنا بود روز بعد هیئت وزراء بیابند در مجلس معرفی شوند و بنده میدانستم بمجرد وصول يك رقعہ شاید آقایان و کلا قانع نشوند و توضیحاتی از آقایان وزراء بخواهند این بود که بنده خیال کردم بهتر این باشد آن رقعہ در موقعیکه آقایان وزراء برای معرفی بمجلس می‌آیند قرائت شده و آقایان نمایندگان هر گاه توضیحاتی لازم بدانند آنوقت بخواهند ولی تشکیل هیئت وزراء برای باره پیش آمدهای غیر مترقبه دو روز بتأخیر افتاد در این ضمن بنده شنیدم که آقای مشارالملك مسافرت کردند فوراً رقعہ بر رئیس الوزراء نوشتم که بنده برای سلب مسئولیت خود در مقابل مجلس بهیئت دولت اطلاع میدهم که اگر برضد اصل دوازدهم قانون اساسی نسبت بیکی از نمایندگان تعرض شده باشد تمام مسئولیت متوجه هیئت محترم دولت خواهد بود. در جواب رقعہ بنده یکساعت قبل مراسم دیگري از آقای رئیس الوزراء رسیده مشمر بر اینکه تلگراف کرده ام مشارالملك در همدان توقف نماید ناهلت مسافرت ایشان معلوم گردد بنا بر این سعی کرده ام که آقای مشارالملك از خاک ایران خارج نشوند دیگر مابقی اقداماتش با خود مجلس است و در غیاب آنقدر که مقتضی بود بنده اقدامات کرده‌ام البته خود آقایان و کلا هر اقداماتی که لازم است خواهند نمود اگر صلاح بدانند در مجلس علنی والا کمسیوني معین شود و اقدامات مقتضیه بعمل آید.

سردار معظم - بنده باندازه سهم خودم بدو آرزو آقای رئیس تشکر میکنم در اوقاتی که مجلس جلسات

علنی نداشته است اقدامات مقتضیه را فرموده و مراعات ضبط قانون اساسی را به هیئت دولت خاطر نشان فرموده اند بنده شنیده بودم مشارالملك را تبعید کرده‌اند و البته تصدیق میکنید که تبعیدهم یک نوع مجازاتی است که ممکن است نسبت بمقصرین اعمال شود. از این نقطه نظر بود که بنام اصل دوازدهم قانون اساسی عرض کردم که اعمال این مجازات در حق نماینده بایستی بتصویب مجلس باشد ولی مطابق شرحی که فرمودند معلوم میشود که آقای مشارالملك خودشان مسافرت نموده‌اند.

رئیس - بنده عرض نکردم خودشان مسافرت نموده‌اند اگر مایلید مراسلاتی که در این موضوع رد و بدل شده است قرائت شود تا مطلب مکشوف گردد.

سردار معظم - البته اگر قرائت شود عیبی نخواهد داشت.

(آقای امیرناصر مراسله اول را بمضمون

ذیل قرائت نمودند)

ریاست محترم مجلس شورای ملی دام بقائه از چند روز قبل راجع بسوء قصدی که نسبت بدو نفر از اعضای دولت کشف شده بود اشخاصی مورد سوء ظن واقع شده دستگیر شدند ضمناً از قرار راپورت محکمه آقای مشارالملك نیز در عداد مظنونین واقع و حکومت نظامی تقاضای جلب و استنطاق ایشانرا نموده بملاحظه رعایت اصل دوازدهم قانون اساسی استحضار خاطر محترم را لازم دانسته زحمت افزا گردید.

رئیس - دفعه ثانوی است قرائت میشود.

(آقای امیرناصر دفعه مزبوره را بانضمام

سواد مراسله محاکمات نظامی بمضمون

ذیل قرائت نمودند)

ریاست محترم مجلس شورای ملی شیداالله ارکانه در تکمیل مراسله نمره (۹۸۱۰) مورخه دوم برج جاری اینک مواد مراسله که از محاکمات نظامی نوشته‌اند دلماً برای مزید اطلاع خاطر شریف ارسال میگردد (سواد مراسله محاکمات نظامی)

(مقام منبع ریاست وزراء عظام دامت شوکته)

نظر باینکه آقای مشارالملك وزیر دربار متهم با اقدام بر علیه حکومت وقت و تشکیل و تأمین کمیته تروریزم بر علیه امنیت داخلی و سوء قصد نسبت به حضرت اشرف عالی و حضرت اشرف آقای وزیر جنک و چند نفر میباشد لذا جلب و استنطاق مشارالیه ضرورت فوری دارد دلایل و اماراتی که بر اتهام مشارالیه بوده است و افشاء آن اقتضاء مینماید عبارت است از راپورتهای که بوزارت جلیله جنک رسیده و اظهارات حسن آقا و محمدعلی منظور نظام و میرزا احمدخان برادر سالار مازندرانی و استنطاقات فلا معلمیان معظم‌الملك و امارات و قرائن قویه اظهار اشخاص مزبوره را تأیید مینماید و آنچه از اظهارات ظهیرالاسلام نیز موید این معنی است و شواهد و قرائن خارجی دیگر که ذکر چگونگی آن مخالف اقتضاء ترتیبات استنطاقیه است اگر چه نمایندگی مشارالیه هنوز رسمیت و تمامیت نیافته تا احتیاج قطعی در جلب و استنطاق مشارالیه باستحضار مجلس مقدس شورای ملی داشته باشد ولی چون مشارالیه وزیر دربار و نمایندگی ایشان مورد ظن و احتمال میباشد علیهذا

برای اعتراضاتی کدر اطراف جنایات مورد اتهام برای شرکاء جرم مزبور وسیله طفره و تخاممی بدست نیامد مراتب را برض رساند که قرار جلب و استنطاق مشارالیه را بهر ترتیب که مقتضی بدانند داده مراتب را مرقوم فرمایند که کمیسیون بوظایف خود اقدام نماید امضاء اعضاء کمیسیون .

نصیر السلطنه - مراسله درجه تاریخی نوشته شده است ؟

امیر ناصر - چهارم میزان .

رفعت الدوله - ضمیمه با مضای که نوشته شده است .

امیر ناصر - امضاء ندارد فقط نوشته شده است (اعضاء کمیسیون)

امیر ناصر - سواد مراسله ایست که از طرف ریاست مجلس شورای ملی بر رئیس الوزراء نوشته شده است .

(بمضمون ذیل قرائت شد)

فدایت شوم از قراریکه مذکور شد آقای مشارالملك را امروز بطرف فرزون بردند در صورتیکه هنوز مجلس شورای ملی درباره ایشان رأی نداده و ماده دوازدهم قانون اساسی رعایت نشده است برای رفع مسئولیت خود در مقابل مجلس مزاحم شدم البته هیئت معترم دولت نیز متوجه مسئولیت خود شده اقدامات مقتضیه خواهند فرمود امضاء مؤتمن الملك .

رئیس - رفته ایست دو ساعت قبل در جواب این مراسله رسیده است (آقای امیر ناصر بمضمون ذیل قرائت نمودند) .

فدایت شوم - رقیبه محترمه راجع بمسافرت آقای مشارالملك رسیده وصول بشیید اطلاها زحمت میدهم بعد از اطلاع از مسافرت ایشان تلگراف کرده ام در همدان توقف نمایند تا علت مسافرت معلوم گردد ایام اقبال مستدام .

رئیس - حالا اظهاراتی دارید بفرمائید .

سردار معظم - قبل از اینکه راجع بانمطلب خاص عرضی بکنم لازم است راجع بیک عبارتی که در راپورت عبارت نظامی نوشته شده چند کلمه گفته شود همین عبارت راپورت درست در نظر من نیست ولی مفادش این بود که چون اعتبار نامه مشارالملك هنوز تصویب نشده است باین جهت نمایندگان مشارالملك گانه رسمیت ندارد و گویا از همین نقطه نظر خودشان را مستثنی از مراجع بمجلس شورای ملی دانسته اند دو کلمه است که در دوره چهارم در این مملکت پیدا شده اول اینکه ما مکرر میشنیدیم که مجلس هنوز رسمیت ندارد غافل از آنکه همان روزی که شاه بمجلس میآید و مجلس را مفتوح مینماید مجلس رسمی است و دارای تمام اختیارات و اختیارات لازم در امور داخلی مجلس میباشد مثل رسیدگی با اعتبارنامهها یا انتخاب هیئت رئیسه دائمی یا موقتی که از وظایف داخلی مجلس است (گفته شد صحیح است) دیگر راجع به رسمیت نمایندگان است که گفته میشود تا اعتبارنامه - هایشان نگذشته است رسمیت ندارد غیر اینطور نیست و این مسئله حقیقت ندارد اما آرزوی که نمایندگان بطهران میآیند و با لاف از روزی که شاه بمجلس را رسمیت میدهد از آن روز نمایندگان دارای تمام اختیارات و اختیاراتی هستند که قانون اساسی برایشان

تعیین نموده است و رسیدگی یا عدم رسیدگی به اعتبارنامه آنها از مصوبیتشان چیزی نمیکاهد این مسئله ایست که بنده در مقابل آن جمله کمیسیون لازم دانستم در مجلس توضیح شود اما راجع باصله موضوع عبارات مراسله رئیس دولت حاکی از این است که مشارالملك خودش مسافرت نموده و در تحت تأثیر اقدامات دولت تبعید نشده است و الا نمیتوانستند که پس از اطلاع از مسافرت مشارالملك تلگراف کرده ام در همدان توقف نمایند تا علت مسافرتش معلوم شود از عبارات این رفته یک اشکال من راجع باصله دوازدهم و چهاردهم قانون اساسی بود فعلا مرتفع شد ولی یک اشکال دیگر برای من باقی است وقتی از اینکه آن اشکال را عرض کنم همانطور که از قانون اساسی راجع به آقای مشارالملك چند کلمه عرض کردم خود را ناچار می بینم که بگویم مقتضی بود آقای مشارالملك هم همان وقتی که مورد سوء ظن واقع شده بودند یعنی قبل از مسافرت بایستی بمجلس مراجع مینمودند و برای اثبات برائت خودشان متوسل بمجلس میشدند یا اقلا بنویسند یا بیایند در مجلس این اظهارات را بکنند حالا اینطور نشده بود و مطابق راپورتهائی که خوانده شد آقای مشارالملك مورد سوء ظن واقع شده اند در اینصورت موردی برای رفتن ایشان باقی نماند و میل ایشان بمسافرت هیچ معنی نخواهد داشت و بنده هیچ نمی فهمم از طرفی میگویند یک شخص شریک در تأسیس تروداست و میخواهد آدم بکشد بعد گفته میشود مسافرت کرد و رفت اگر آدم کشی باین آسانی باشد پس یک نفر آدم باقی نخواهد ماند البته آدم کش باید تعقیب شود آدم کش باید مجازات شود کلیه بایند هر تقصیری مجازات داشته باشد و باید بالاخره یک روزی برسد که مجازات مرسوم گردد و باین اصول هرج و مرج زندگانی اجتماعی غیر ممکن است یک کسی میخواهد آدم بکشد اول تحقیق نمکنیم راست است یا دروغ بعد خودش میگوید میخواهم بروم میگویم بفرمائید بروید در باز است . آخر سایرین هم حق دارند ایران خانه ما است تمام ایرانیها میخواهند در تحت لوای امنیت و آزادی زندگانی کنند امنیت و عدالت غیر ممکن است بدون مجازات حاصل شود اگر جلو گیری از یک یا دو نفر نشود و صرف نظر از مقام و رتبه آنها نمایند و با مراعات مجاری قانونی آنها را مجازات نکنند البته هیئت اجتماعی هیچ نوع ضمانتی نخواهد داشت پس بنا بر این اگر اشکال اول من بملاحظه مراسلات دولت مرتفع شود اشکال ثانوی من در هر صورت باقی است معذرا پس از خواندن مراسلات حاضر تا روز یکشنبه صبر کنم تا هیئت دولت تحقیقات خودش را نموده و توضیحات خود را در مجلس شورای ملی اظهار کند ولی تصور نمیکم مجلس شورای ملی بتواند باین الفاظ قناعت بکند و مطلب باید بیشتر مورد تعقیب واقع شود

رئیس - اگر مجلس مذاکرات را باین قدر کافی میدانم مطلب بماند برای روزیکشنبه که آقایان وزراء برای معرفی بمجلس می آیند آرزوی این رفتهها مجدداً قرائت شود و مذاکره لازم شود و قرائی که اصلاح بدانند داده شود (بعضی گفتند صحیح است)

محمد هاشم میرزا - بنده اخطار قانونی داشتم میخواهم یاد آوری کنم اگر اجازه بفرمائید

رئیس - دستور امروز اول رسیدگی باعتبار نامه های آقایان شیخ العراقرین و امیر گل ثانیاندا کرده در پیشنهاد های واصله از ریاست وزراء و وزارت خارجه راجع بهماجرین گیلان و تعمیر سد جاجرود و عهدنامه بین دولتین ایران و افغانستان و ایران و چین و تکمیل انتخاب کمیسیون تحقیق انتخابات آذربایجان آقای حاج شیخ محمد جواد تشریف بیاورید راپورت شعبه را قرائت بفرمائید (آقای حاج شیخ محمد جواد راپورت شعبه اول را بمضمون ذیل قرائت نمودند)

در تاریخ ذیحجه ۳۸ انتخابات ساری و توابع شروع شده پس از دادن تعرفه و اخذ رأی و قبل از استخراج آراء بموجب شکایت امیر مؤید و سردار جلیل و قهره در طهران و جمعی از اهالی مازندران از محل بدولت مبنی بر اعمال فرض کردن انجمن نظار و تبعیض در دادن تعرفه از طرف هیئت دولت انتخابات توفیق و بسرگشک زاده مأموریت تقبش انتخابات ساری داده میشود که بآن محل رفته و پس از تفقیض هر گاه انتخابات را موافق قانون دیده رفع توفیق را بنماید و اگر انتخابات را صحیح ندانست برحسب راپورت داده و آن انتخابات را کان لم یکن فرض کرده تجدید انتخاب نماید

سر کشیک زاده مطابق راپورتی که به هیئت دولت داده است جریان انتخابات را مخالف قانون دانسته در تاریخ ۲۷ قوس در دار الحکومه با حضور رؤسای ادارات و چند نفر از اهالی آرائیکه در صندوقها بوده سوزانیده و صورت مجلس مینویسد هفت نفر حاضرین مجلس که دو نفر از آنها از نظار بوده اند امضاء کرده و تصدیق

نموده اند که سه صندوق دست خورده بوده بعد از معلوم کردن آراء سابق حسب الامر وزارت داخله انجمن نظاری مجدداً تشکیل و اعلان تجدید انتخابات داده شده است در اینجا از ذکر این نکته ناگزیر است که این عمل مخالف قوانین جاریه بوده قانون بکسی حق چنین اقدامی را نمیدهد بلکه قانون صریحاً میگوید شکایت مانع جریان انتخابات نیست و باید بجرایان انتخابات ادامه داده و شکایت واصله را ضمیمه صورت مجلس نموده حکمت مختص مجلس شورای ملی است حتی هیئت نظار هم حق و صلاحیت معدوم کردن آثار انتخابات را ندارد لذا لازم است که این قضیه جدأ تعقیب شود و از امر و مرتکب بازخواست گردد تا در آتیه چنین عملیات که مخالف روح قانون است تکرار نشود .

شعبه اول برای اینکه کاملاً در اطراف این قضیه مطالعات عمیق کرده باشد با شعبه سوم که شرکت در رسیدگی بان انتخابات مازندران با شعبه اول داشت منضم گردیده پس از شور و مذاقه کامل در دو سه بواسطه معدوم شدن آثار انتخابات سابق بنحویکه ممکن نبود نتیجه از آن بدست بیاورند معتقد شدند که با توجه دادن نمایندگان محترم جلو گیری از وقوع این قبیل عملیات در آتیه بان انتخابات ثانی رسیدگی نمائند - لذا بان انتخابات دوم رسیدگی نموده راپورت آنرا تقدیم مجلس شورای ملی مینمایند .

انجمن نظار در سوم جسدی تشکیل شده در چهارم جسدی اعلان انتخابات را منتشر کرده اند از ۱۴ الی ۲۶ جدی ۱۳۲۰ ورقه تعرفه داده اند تا چهارم دلو ۱۳۲۰ ورقه رأی اخذ کرده اند شش شعبه نظارت در - اشرف سواد کوه چهار دانگه هزار جریب - چهار دانگه بشت کوه دو دانگه هلی آباد - بند بی تشکیل نموده اند و ۱۲۰۰۰ تعرفه در نقاط شش گانه داده شده در نتیجه استخراج آراء آقای آقا شیخ محمد رضای شیخ العراقرین زاده با کثرت ۷۵۲۳ رأی برای عضویت مجلس شورای ملی انتخاب شده اند .

در موقعی که دو صندوق آراء سواد کوه و چهار دانگه هزار جریب را بساری آورده اند مطابق صورت مجلس بواسطه تعریکاتی که بر ضد انتخابات میشده هفت روز استخراج آراء بر حسب حکم ایالت بتأخیر افتاده و شهر را نظامی کرده اند .

بعد از استخراج آراء و تشخیص اکثریت جمعی به تلگرافخانه متعین شده تلگرافاتی مبنی بر شکایت از سوزاندن اوراق رأی انتخابات اول و سوء جریان انتخابات دوم بدولت مغایره کرده و تقاضای تجدید انتخابات را نموده اند کتباً هم شکایاتی به مجلس رسیده که صندوق آراء چهار دانگه را باز نموده و آراء تبدیل کرده اند هیئت دولت در مغایره حضوری با متخصصین در تلگرافخانه آنها را به تجدید انتخاب چهار دانگه قانع کرده و از تحسن خارج مینماید ولی انتخاب چهار دانگه تجدید نشده و خانه بان انتخابات میدهند - نیز تلگرافاتی از طبقات مختلفه بدولت مغایره شده است مبنی بر رضایت و حسن جریان انتخابات و اینکه متخصصین طرفداران امیر مؤید هستند پس از یاس از وکالت بنای های و هوی را گذارده برای مشوب کردن ذهن اولیای امور در تلگرافخانه متخصص شده این اظهارات را مینماید شعبه اول و سوم پس از رسیدگی بدو سه انتخابات و مذاقه در شکایات کلیه اظهارات متشکیان به دو قسمت منقسم نمود قسمت

اول از شکایات راجع است به بر هم زدن انتخابات اولیه و سوزاندن اوراق رأی قسمت دوم متوجه است بسوء جریان انتخابات ثانی و دست خوردن آراء شعبه چهار دانگه هزار جریب - در قسمت اول چنانچه در مقدمه راپورت ذکر شد هر قدر شعبه تعقیب میکرد بواسطه سوزاندن رأی به نتیجه منتهی نمیشد و در قسمت ثانی مطابق صورت مجلس و تصدیق ایالت و تلگرافات واصله جریان انتخابات مطابق قانون بوده است چون در شعبه چهار دانگه که عده از اهالی مدعی دست خوردن آراء آن هستند و دولت امر به تجدید انتخاب آن نقطه کرده آیا ملت هم در ذیل صورت مجلس حکمیت آن را موکول به مجلس شورای ملی کرده است آقای شیخ العراقرین زاده ابدأ رأی نداشتند در بقیه انتخابات هم اعتراضی نبود علیهذا اشکالی بنظر شعبه اول و سوم نرسیده نمایندگان آقای شیخ العراقرین زاده را تصدیق مینمایند .

رئیس - آقای مدرس مخالف هستید؟

مدرس - چون عضو شعبه هستم در موقعی که مذاقه میشد مریض شدم توضیحی میخواهم

رئیس - یا باید مخالف باشید یا موافق .

آقای آقا سید یعقوب (اجازه)

اجازه بفرمائید مجدداً قرائت شود چون خیلی مفصل و فہمین آن مشکل بود اگر ممکن است طبع و توزیع شود و الا من مخالفتی ندارم لکن چون خیلی مفصل بود اگر ممکن است طبع و توزیع شود بعداً رأی گرفته شود .

محمد هاشم میرزا - بنده پیشنهادی تقدیم کردم قرائت فرمائید .

(آقای امیر ناصر پیشنهاد را بمضمون ذیل قرائت نمودند)

بنده پیشنهاد میکنم راجع بان انتخاب آقای شیخ العراقرین زاده طبع و توزیع شده در جلسه بعد مطرح مذاکره شود .

رئیس - رأی میگیریم آقایانی که موافق با این پیشنهاد هستند قیام فرمائید (عده قلیلی قیام نمودند)

رئیس - تصویب نشد - رأی میگیریم بنمایند کی آقای شیخ العراقرین زاده آقایانی که نمایندگی ایشان را تصویب میکنند قیام فرمائید .

(غالباً قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد . آقای جلیل الملك (احضار برای قرائت راپورت)

(آقای جلیل الملك راپورت شعبه سوم را بمضمون ذیل قرائت نمودند) چون از شعبه ششم راپورت مشروح راجع بان انتخاب حوزه کرمانشاهان به عرض مجلس شورای ملی رسیده و خاطر محترم آقایان نمایندگان از جریان انتخابات آن حوزه کاملاً مسبق و مستعصر است شعبه سوم زائد میداند راپورت ترتیب جریان انتخابات کرمانشاهان را تکرار نمایند این است بطور اختصار به عرض میرساند که آقای امیر گل از حوزه انتخابیه کرمانشاهان با همان جریان انتخاب سایر نمایندگان آنها با اکثریت - رأی انتخاب شده است و شعبه سوم صحت انتخاب ایشان را تصدیق مینماید .

رئیس - نسبت باین راپورت مخالفی نیست ؟

قائمین - عده کافی نیست .
رئیس - چون عده کافی نیست مسئله دیگری مطرح میشود .
(آقای امیر ناصر پیشنهاد آقای رئیس الوزراء را راجع بتعمیر سد جاجرود بمضمون ذیل قرائت نمودند)

مقام محترم مجلس شورای ملی شیدالله از کانه در سنه ماضیه بواسطه کثرت بارندگی و طغیان آب سد رودخانه جاجرود در چند نقطه خراب و محتاج بتعمیر شده و چنانچه در هده السنه تا موقع منقضی نگذشته فوراً تعمیر نگردد ، بیم آن است که در بهار آتی باقی سد منهدم و در نتیجه اولاً چندین قریه و آبادی خالصه از میان برود و ثانیاً مخارج هفگفتنی از بابت تجدید تعمیر سد بجزانه دولت تحصیل شود این است که بر حسب بر آورد مهندسین اداره خالصجات و پیشنهاد وزارت مالیه بقید فوریت ماده ذیل را برای مخارج تعمیرات فعلی سد مزبور پیشنهاد و تصویب آن تقاضا میشود تا از قلیل فرصتی که باقی مانده استفاده و فوراً شروع بتعمیر شود در خانه تکرار مینماید که چون تأخیر در اقدام موجب خسارت کلی خواهد بود تصویب اعتبار فوق الذکر ضرورت فوری دارد .

ماده واحده - برای مخارج تعمیرات سد جاجرود موافق بر آورد مهندسین اداره خالصات مبلغ پانزده هزار تومان بوزارت مالیه اعتبار داده میشود که در هده السنه بمصرف تعمیرات مزبور برسد .

رئیس - این تقاضا بایند برود بکمیسیون بودجه چون شعبات امروز معین میشود و کمیسیون بودجه امشب باید معین شود انشاء الله امشب پس از ختم جلسه کمیسیونهای که از شعبات باید تعیین شود معین مینمایند دو سه فقره تقاضا هائی دیگر هم هست که فوریت دارد و بایند برود بکمیسیون که تکلیف آنها زودتر معین شود .

(آقای امیر ناصر پیشنهاد آقای رئیس الوزراء را راجع بهماجرین گیلان بمضمون ذیل قرائت نمودند)

ریاست محترم مجلس مقدس شورای ملی دام بقائه پس از انقلاب گیلان و متواری شدن اهالی و مهاجرت آنها به تهران علاوه بر اینکه از وجوه امانه ادارات مرکزی و ولایات نسبت بقمرای مهاجرین از هر گونه مساعدت دریغ نشد چون متمولین و ملاکین آنها بواسطه دوری از علاقه و تفریط دارائی در طهران با حالت اسفناکی زیست مینمودند در کابینه آقای سیددار اعظم بر حسب تصویب نامه نمره (۸۹۰۷) مورخه ۲۸ هجری بیچی تبیل که سواد آن بنمره یک تقدیم میشود تصویب نمودند که از وزارت مالیه تا مدت شش ماه ماهی سی هزار تومان بعنوان قرض مطابق صورتیکه در هیئت وزراء عظام تصویب و بوزارت مالیه ابلاغ شده بانفراد مهاجرین پرداخته قبض ذمه با تصمیات لازم که وزارت مالیه ترتیب آنرا خواهد داد از آنها دریافت دارند که از قرار صدی دوازده فرع علاوه بدهند و موعد پرداخت وجه استقرض یکسال پس از رفع فائله باقساط سه در اول هر ماهی باشد وزارت مالیه برای تضمین استقرض ملاکین ورقه ضمانت نامه از معتبرین و متمولین گیلانی ترتیب داده و معادل دوست و هشتاد هزار تومان استقرض دولت را ضمانت نموده اند که بشرح

تصویب نامه در موعد خود هر کدام بهر مبلغی که ضمانت وجهی را نمودند ملزم بادای آن باشند در مقابل این تصویب نامه و ضمانت معتبرین ماهی سی هزار تومان در چهارماه قوس وجدی و دلو تمام و درخواست بیچی بیل قسمتی از سی هزار تومان به اهالی قرض خواه گیلان پرداخته شد .

در کسایینه سابق نیز بموجب تصویب نامه ۱۴۵۴ مورخه ۲۵ حمل ۱۳۰۰ که ساد آن به نمره ۲ ضمیمه است برای رعایت ملاکین فوق الذکر مبلغ ۶۰ هزار تومان تصویب شد که از بانك شاهنشاهی استقراض و بهاجربین گیلانی داده شده و در عوض املاك آنها رهن گرفته شود که درانتضای مدت اگر باین خود را نپرداختند املاك آنها ضبط شود در اجرای این تصویب نامه بواسطه حاضر نشدن بانك بادای تمام وجه استقراض فقط پانزده هزار تا چهارصد تومان در برج شور بشرائطی گذر تصویب نامه ذکر شده بود پراخته شد و بقیه تادیه نگردید برای اینکه مشارالیهم بتوانند باوطن خود مراجعت کنند اخیراً در برج سرطان بوزارت مالبه اجازه داده شد که پانزده هزار تومان دیگر باشروط تصویب نامه ۱۴۵۴ علاوه برقرضه های سابق در مقابل زمین املاك آنها بملاکین مشارالیهم پرداخته شود.

نظر باینکه هنوز قسمتی ازحضرات علماء و ملاکین گیلان نتوانسته اند باوطن خود معاودت نمایند و قادر برخرج مسافرت نیستند و بعلاوه اقامت آنها در مرکز بانداستن وسائل اعاشه جز زحمت و مشقت برای خودشان و بالنتیجه برای دولت نتیجه ندارد دولت مقتضی میداند پانزده هزار تومان دیگر با شرائط فوق به آقایان قرض داده شود مراتب را اطلاعاً اشعار داشت که در صورت تصویب مجلس مقدس شوراییلی قرار پرداخت آن داده شود

رئیس - این لایحه بکمیسیون بودجه ارجاع می شود .

سردار معظم - اسامی قرض گیرندگان هست .

رئیس - خیر آقا ممکن است از کمیسیون بودجه بخواهند راجع باعتبار نامه امیرکل که مخالفی نبود باید رای بگیریم آقایانیکه و کالت ایشان را تصویب می کنند قیام فرمایند (عده قلیلی قیام نمودند)

رئیس - تصویب نشد عهدنامه بین ایران و افغانستان قرائت و بعد بکمیسیون خارجه مراجعه می شود (بمضمون ذیل قرائت شد)

(موادعهدنامه دولت علیه ایران ودولت افغانستان) چون جهت جامعه اسلامیه وروابط نزدی وعلایق حسن مجاورت وهمسایگی دولتین ایران و افغانستان اقتضا داشت که مرادوات حسنه وروابط دوستانه بین الدولتین بوسیله انعقاد يك عهد نامه مستحکم گردد لهذا برای اجرای این مقصود مقدس اعلیحضرت شاهنشاه ایران جناب حاجی میرزا حسنخان محتشم السلطنه وزیرامورخارجه و اعلیحضرت امیرافغانستان جناب سردار عبدالعزیز خان وزیر معتبر و ایلچی معتمد خود را وکلای مختار خود تعیین نموده و مشارالیها پس از مبادله اختیار نامه های رسمی خود فصول ذیل را منعقد نمودند .

فصل اول - از امروز به بعد دوستی صادقاته و

مناسبات حسنه فیما بین ایران و افغانستان و اتباع دولتین مزبور تین برقرار خواهد بود .

فصل دوم - سفرای کبار و وزرای مختار و شارژداران مای هریک از دولتین معظمتین متعاهدتین در دربار یکدیگر را از کلیه حقوق و امتیازاتیکه بموجب عادات و رسوم بین المللی معمول و مقرر شده است بهرمنند خواهند بود .

فصل سوم - اتباع دولتین متعاهدین خواه در موقع مسافرت و خواه در موقع اقامت مورد احترام واقع شده و کاملاً درحمایت مامورین متبوعه خودشان خواهند بود .

فصل چهارم - اتباع دولتین متعاهدین مقیم یا مسافر در ممالک همدیگر تابع قوانین محلی بوده مرافقه و مناقشه و جنجه و جنایت آنها در محاکم عدلیه محلی ایران و افغانستان رسیدگی و تسویه خواهند گردید . مامورین سیاسی قونسلگری طرفین معظمتین بهیچوجه حق دخالت در مسائل قضائی اهرم از حقوقی و جزائی اتباع خود در خاک یکدیگر نداشته و مرجع کلیه دعاوی اتباع دولتین محاکم داخلی دولت متوقف فیها خواهند بود .

فصل پنجم - دولتین معظمتین متعاهدتین حق خواهند داشت قونسل ژنرال و قونسل وویس و قونسل یا وکیل قونسلگری برای اقامتی درشهر های عمده و مراکز تجارتی مملت یکدیگر مامور نمایند ولی مامورین مزبور وقتی شروع بانجاموظایف ماموریت خودشان خواهند نمود که مطابق معمول دولت متوقف فیها تصدیق نامه دولت ماموریت آنها صادر شده باشد .

فصل ششم - اتباع دولتین در ممالک یکدیگر از کلیه خدمات نظامی و سایر وظایفیکه مخصوص باتابع داخله هردولت است معاف و مستثنی خواهند بود .

فصل هفتم - در صورت تقصیر و فراریکی از اتباع دولتین متعاهدین بمملکت دیگری مامورین دولتین معظمتین حق خواهند داشت که بوسیله مجاری سیاسی اهاده او را بمملکت خود تقاضا نمایند و از طرف حکومت از این مساعدت خودداری نخواهد شد ولیکن مقصرین سیاسی از این ترتیب مستثنی خواهند بود

فصل هشتم - برای استحکام مناسبات ودادیه و روابط تجارتی طرفین متعاهدین هردو قراردادهای لازمه بمناسبات تجارتی ورسومات گمرکی و مبادلات پستی و تلگرافی باسرع اوقات ترتیب داده و پس ازانتضاء و تصدیق بموقع اجراء گذارده خواهد شد.

فصل نهم - وقوع جنك بین یکی از دولتین متعاهدتین بادولت ثالثی موجب حدوث خلل درروابط دوستی و مودت بین الطرفین نبوده و طرف دیگر ملتزم خواهد بود که از تسهیل مرجحات موفقیته دولت دشمن برطبق قوانین بیطرفی احتراز کند .

فصل دهم - برای اینکه دوستی و اعتماد صادقاته موجوده بین مملکت شاهنشاهی ایران و مملکت پادشاهی افغانستان کامل مشهود گردد دولتین متعاهدتین مصمم شده اند که کلیه اشکالات مهمه و اختلافات حاصله بین خود را که بهارز مطلوبی از راه مذاکرات سیاسی خاتمه پذیر نگردد مطابق مقررات و عادات بین المللی مسئله را بحکمیت رجوع نمایند و نیز طرفین متعهد

میشوند که از روی صمیمیت کامل احکام صادره را بموقع اجرا گذارند .

فصل یازدهم - این عهدنامه به نستغین بزبان فارسی نوشته میشود .

فصل دوازدهم - نمایندگان طرفین متعاهدتین متعهد میشوند که در مدت ۳ ماه از تاریخ امضاء درصورت امکان زودتر اسناد لازمه دائر بتصدیق عهدنامه را در طهران یا کابل مبادله نمایند بنشاء علیهذا نمایندگان طرفین متعاهدتین این عهدنامه را امضاء و مهر نمودند .

طهران بتاریخ ۱۵ شهر شوال المکرم ۱۳۳۹ مطابق اول سرطان ۱۳۰۰ امضاء وزیرامور خارجه دولت علیه ایران (حسن محتشم السلطنه) امضاء عبدالعزیز سفیر دولت علیه افغانستان .

رئیس - عهد نامه دیگری است بین دولتین ایران و چین قرائت میشود :

(آقای امیرناصر بمضمون ذیل قرائت نمودند) (سواد عهدنامه مودت فیما بین دولت علیه ایران و چین)

چون اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی ایران و جناب رئیس جمهوری چین هردو بالسویه واز صمیم قلب مایل هستند روابط دوستی و مودت فیما بین دودولت برقرار داشته و آن بوسیله عهدنامه مودت که بالمقابل به جهت اتباع طرفین متعاهدتین مفید و سودمند باشد محکم نمایند لهذا و کلاه مختار خود را برای حصول باین مقصود از قرار ذیل معین نمودند .

اعلیحضرت اقدس شاهنشاه ایران جناب میرزا اسحق خان مخم الدوله ایلچی مخصوص و وزیر مختار خودشان در دربار ایتالی را جناب رئیس جمهوری چین جناب (وان گراگی) ایلچی مخصوص و وزیر مختار خودشان دربار ایتالی را .

بعد از آنکه و کلاه مزبور در رم اجلاس نموده و اختیار امه های خود را مبادله کرده و آنرا موافق قاعده و مرتب به ترتیبات شایسته یافته درمفاد فصول ذیل متفق الوای شدند .

فصل اول - از امروز بیعد دوستی صادقاته و مناسبات حسنه فیما بین ایران و چین و اتباع دولتین مزبور تین برقرار خواهد بود

فصل دوم - سفرای کبار ووزرای مختار وشارژ دارها که هر يك از دولتین معظمین متعاهدتین بخواهند بدربار یکدیگر مامور نمایند خود و تمام اجزاه سفارتی آنها در ممالک طرفین مثل سفراء و مأمورین سیاسی دول متعابه کاملاً الوداد پذیرفته شده همان رفتار و کاملاً همان احترامات و امتیازات را غیر از رسیدگی بمرافعات تبعه دولت خود خواهند بود

فصل سوم - اتباع دولتین معظمتین متعاهدتین خواه درموقع مسافرت و خواه در موقع اقامت مورد احترام واقع شده و کاملاً در حفظ و حمایت احکام آن مملکت و مأمورین دولت متبوعه خودشان خواهند بود

فصل چهارم - اتباع منظمین معاهدتین مقیم یا مسافر در ممالک همدیگر تابع قوانین محلی بوده مرافقه و مناقشه و جنجه و جنایت آنها در محاکم محلی ایران و چین رسیدگی و فیصله خواهد گرفت

فصل پنجم - دولتین معظمتین متعاهدتین حق خواهند داشت قونسل ژنرال و قونسل و پس قونسل یا وکیل

قونسل برای اقامت در شهرهای عمده و در بنادر مملکت یکدیگر که این قبیل مأمورین مجاز به اقامت در آنجا هستند مأمور نمایند و مأمورین مزبور باستثنای حق رسیدگی بامور مرافقه و مشاخره و جنجه و جنایت تبعه از تمام حقوق و امتیازات که بمأمورین قونسلگری دول کاملاً الوداد داده شده بهرمنند خواهند بود مأمورین مزبور باید قبل از شروع به انجام وظایف ماموریت خودشان مطابق معمول تصدیق نامه ماموریت را (اگر گواتر) از دولتی که در مملکت او که در مملکت او اقامت خواهند داشت تحصیل نمایند

دولتین متعاهدتین اگر مایل شدند یک نفر از تجار را بسمت جنرال قونسل یا و پس قونسل یا وکیل قونسل معین نمایند ماموریت آن افتخاری خواهد بود

فصل ششم - این عهدنامه در چهار نسخه به السنه فارسی چینی و فرانسه نوشته خواهد شد اگر اختلافی در تعبیر عبارت فارسی یا چینی روی دهد مطابق نسخه فرانسه که برای طرفین واجب الاجرا است قطع خواهد شد

فصل هفتم - این عهدنامه موافق قوانین مملکت ایران و چین بتصدیق اعلیحضرت شاهنشاه ایران و رئیس جمهوری چین رسیده هر چه زودتر مبادله خواهد شد

لهذا و کلاه مختار این عهدنامه را امضاء نموده وبهر خود مهیور داشتند در شهر رم بتاریخ روز ۳ شنبه ۱۴ شهر رمضان یکه - زار و سیصد و سی هشت هجری و غیره ژون یکه - زار و نهصد و بیست میلادی سال نهم جمهوری چین .

امضاء : میرزا اسحق خان مخم الدوله (مجل مهر) امضای فرانسه .

رئیس - بکمیسیون خارجه ارجاع میشود چیزیکه از دستور امروز باقی میماند تعیین شعبات است بعد وقتیکه بیرون تشریف میبرند تعیین چهار کمیسیون از شعبات هده حاضر ۷۷ نفر است هر شعبه ۱۳ نفر خواهد بود غیر از شعبه ششم که دوازده نفر است .

(آقای سهام السلطان اسامی نمایندگانرا استقراع نموده و شعب شش گانه بموجب شرح ذیل بقره معین شدند)

شعبه اول آقای نصره الدوله - آقای جلیل الملک آقای مؤتمن السلطنه - آقای ارباب کیخسرو - آقای محقق العلماء - آقای آقا سید یعقوب - آقای صدرائی آقای همدال السلطنه خراسانی - آقای ملک الشعراء آقای حکیم الملک - آقای دکتر لقمان - آقای نصیرد یوان - (بعضی گفتند دوازده نفر شد فرمودند ۱۳ نفر)

رئیس - دوازده نفر را اول مینویسند بعد پنج نفر باقی مانده را بین شب تقسیم مینمایند .

شعبه دوم - آقای حاج میرزا اسدالله خان . آقای صدرالاسلام . آقای معتمد السلطنه . آقای آصف الممالک . آقای شریعتمدار . آقای رفعت الدوله آقای سردار معظم کردستانی . آقای آقا شیخ محمد جواد . آقای مستشار السلطنه . آقای مدرس . آقای نصیرالسلطنه . آقای آقا میرزا ابراهیم قمی .

شعبه سوم - آقای میرزاعلی کازرونی . آقای حاج شیخ اسدالله . آقای حاج مقبل السلطنه . آقای مستوفی الممالک . آقای سدید الملک . آقای تدین آقای عمید الممالک . آقای مشیرالدوله . آقای حاج آقای شیرازی . آقای حائری زاده . آقای احتشام الدوله . آقای عمید السلطنه (گفته شد وزیر است)

رئیس - ملغی است خارج میشود (آقای سهام السلطان مجدداً استقراع نموده آقای امین استخراج شد)

شنبه چهارم آقای منتصر الملک - آقای سید فاضل - آقای وقار الملک - آقای رئیس التجار - آقای معتمد الدوله - آقای سلطان العلماء - آقای آقای آقا میرزا ابراهیم خان - آقای نظام الدوله - آقای فتح الدوله - آقای غضنفر خان - آقای سردار معظم خراسانی - آقای آقا میرزا محمد نجات شعبه پنجم آقای آقا سید کاظم یزدی - آقای همداد السلطنه - نماینده اصفهان آقای حاج میرزا مرتضی - آقای سهام السلطان - آقای بیان الملک - آقای بیان الدوله - آقای سردار مفخم - آقای امیر ناصر - آقای شیخ العراقرین زاده - آقای میر سید حسن کاشانی - آقای طباطبائی - آقای عدل السلطنه

شعبه ششم آقای صمصام السلطنه آقای اقبال السلطان - آقای رکن الملک - آقای آقا شیخ ابراهیم زنجانی - آقای امین التجار اصفهانی - آقای سلیمان میرزا - آقای محمد هاشم میرزا - آقای مؤتمن الملک - آقای مساوات - آقای آقا میرزا هاشم آشتیانی - آقای شیخ الاسلام ملایری - آقای فهم الملک

رئیس عده حضار را که عرض کردم هفتاد و هشت نفر است چون دو نفر (آقای امیراعلم و عمیدالسلطنه) خارج شده اند هفتاد و پنج نفر می ماند لذا هر شعبه ۱۲ نفر خواهد بود غیر از شعبه اول و دوم وسیم که سیزده نفر خواهد بود

سهام السلطان بقیه اسامی استخراج میشود شعبه اول آقای مستشار الملک

رئیس حاضر نیستند محسوب نمیشود **سهام السلطان** شعبه اول آقای شیخ الاسلام اصفهانی شعبه دوم آقای آقا میرزا طاهر تنکابنی رئیس کمیسیون نهائیکه حالا باید تشریف ببرند و از شعبات معین فرمایند کمیسیون بودجه ۱۸ نفر کمیسیون محاسبات مجلس ۶ نفر کمیسیون عرایض و مرخصی ۶ نفر کمیسیون مبتکرات ۶ نفر بعلاوه ۳ نفر کسر امضاء کمیسیون تحقیق انتخابات آذربایجان هم باید معین شود ۳ نفر معین شده اند ۳ نفر دیگر باید معین شود فراموش نشود چون مدتی است ۳ نفر که معین شده اند منتظر تکمیل عده هستند ۳ نفر که معین شده اند آقای مشیر الدوله و آقای سلیمان میرزا و آقای رکن الملک هستند

جلسه آینده روز شنبه ۳ ساعت قبل از غروب خواهد بود

دستور هم تعیین هیئت رئیسه است مجلس موقع مغرب ختم شد